

В Я Р Т А Н Н Е Г А Л А Д А Р А

П'еса-фантасмагорыя ў 2-х дзях

*Тадэвушу Ружэвічу
і ўсім вялікім галадарам
гэтага свету прысвячаецца*

АСОБЫ:

Э р н а, дырэктарка звярынца.
Н е з н а ё м ы.
Б у р м і с т р.
Ж у р н а л і с т к а.
А л ь к с а н д р, малады настаўнік.
П ы з а, вартаўнік звярынца.
Ж а б р а ч к а.
С а н і т а р ы.
П у б л і к а.

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ З’ява першая

На ўскраіне правінцыйнага мястэчка спыніўся вандроўны звярынец. Ля ўваходу мы бачым вагончык з аконцам і надпісам “Каса”, побач – пустую клетку з афішай “Галадар: 40 дзён без ежы”. З-за вагончыка выходзіць вартаўнік звярынца, таўстун Пыза, і пачынае ляніва падмятаць пляц, забруджаны абрыўкамі газет ды бляшанкамі з-пад піва і кансерваў.

Пыза мармыча сабе пад нос нейкую песенку. Час ад часу чуваць глухі звярыны рык і крык нейкай экзатычнай драпежнай птушкі.

На пляцы з’яўляецца старая Жабрачка, з цікаўнасцю разглядае вагончык, клетку і вартаўніка.

Жабрачка (*асуджальна*). Зноў некага чорт прынёс! Панаедуць з-за свету – адно ім у галаве: абадраць нас як ліпку. (*Падыхыдзіць бліжэй да Пызы, лісліва.*) Памагай табе Бог, паночку. (*Працягвае руку.*) Падайце беднай жанчыне.

Пыза (*не адрываючыся ад працы*). Бог падасць.

Жабрачка (*ныя*). Хоць пару грошыкаў, паночку.

Пыза. Ідзі прэч, бабуля. Не зношу жабракоў ды іншых гультаёў.

Жабрачка. Нядобра, паночку. Господ сказаў, што жабраком будзе належыць Царства Нябеснае.

Пыза (*спыняе працу*). Асабліва не зношу тых жабракоў, якія шукаюць Царства Нябеснага. Жабракоў з пераканання, апосталаў пыхі, прарокаў канца свету. Яны лічаць сябе разумнейшымі за іншых і жабруюць, не таму, што не маюць працы, а таму, што пагарджаюць ёй. А значыць, пагарджаюць асабіста мной, вартаўніком Пызай. (*Да Жабрачкі.*) Чаму я павінен працаваць, а ты – не?

Жабрачка (*ныя*). Я старая, нямоглая жанчына. Хто мне дасць працу?

Пыза. Я. (*Аддае Жабрачцы венік.*) Бяры. Будзеш кожнага ранку падмятаць пляц перад звярынцам і паміж вагончыкамі, а я буду даваць табе колькі грошаў.

Жабрачка. Дзякуй табе, сыноч! (*З надзеяй.*) Надоўга да нас прыехалі? (*Старанна падмятае пляц.*)

Пыза (*сядае на прыступкі перад вагончыкам, вымае цыгарэты.*) Пабачым, якія будуць зборы.

Жабрачка. Наконт гэтага не хвалюйцеся, паночку. Людзі ў нашым мястэчку небагатыя, але вельмі цікаўныя. Хто толькі да нас ні прыяжджаў, чаго толькі не паказвалі! Садом ды Гамора!

Пыза (*курыць*). Вось бачыш, вялікая канкурэнцыя. А яшчэ мясцовыя ўлады як накладуць падатак – дык збірай манаткі і ў дарогу.

З’яўляюцца дырэктарка звярынца Эрна і Бурмістр мястэчка. Эрна – маладая, прыгожая жанчына, апранутая па-дзелавому, але стыльна. Бурмістр – мужчына з прэтэнзіямі на элегантнасць, але выглядае як тыповы правінцыял.

Жабрачка. Пра воўка памоўка, а воўк на парог!

Пыза (*шэптам*). На сённяя праца скончана! (*Дае Жабрачцы колькі грошаў і адбірае венік*). Каб вочы мае цябе не бачылі да заўтра!

Жабрачка паспешліва знікае, а Пыза робіць выгляд, што старанна падмятае пляц.

Эрна. Усё, агляд скончаны. Вы наш першы, ганаровы наведнік, пане Бурмістру.

Бурмістр. Што ж, уражанне ад вашага звярынца ў цэлым добрае. Звяры дагледжаныя, клеткі чыстыя. Блізкае знаёмства жыхароў нашага мястэчка з прадстаўнікамі жывёльнага свету палепшыць іх норавы. Вось толькі гэты арангутан у трэцяй клетцы, чым ён займаецца?

Эрна. Не арангутан, пане Бурмістру. Самец шымпанзэ.

Бурмістр. Арангутан, шымпанзэ, макака, якая розніца? Але самец ваш, прашу прабачэння, пані...

Эрна. Эрна.

Бурмістр. Самец ваш, пані Эрна, займаецца ананізмам.

Эрна (*паціскае плячыма*). Натуральныя паводзіны самца без самкі.

Бурмістр. Я разумею, макакака універсітэтаў ды акадэміяў не сканчала, але дбаючы пра цнатлівасць жанчын і дзяцей, няхай бы яна займалася натуральнымі паводзінамі ў менш публічным месцы. (*Фамільярна.*) Дарэчы, можаце зваць мяне проста Артурам. (*Заўважае пустую клетку з афішай “Галадар: 40 дзён без ежы”.*) А гэтая клетка чаму пустая?

Эрна. З гэтай клеткі пачыналася гісторыя нашага звярынца. Некалі ў ёй жыў славуты Галадар – чалавек, які сорак дзён вытрымоўваў без ежы. З выступленняў Галадара мой бацька распачынаў кар’еру імпрэсарыю, потым маці пачала таньчыць на канаце, пазней з’явіўся звярынец.

Бурмістар. А што сталася з тым Галадаром? (*Смяецца.*) Памёр з голаду?

Эрна (*паціскае плячыма*). Ніхто не ведае. Бацька казаў, што выступленні Галадара перасталі вабіць публіку, і давялося яго звольніць.

Маці расказвала, што майстар пакрыўдзіўся на людзей, якія не разумелі сэнсу яго галадання, і з'ехаў у Тыбет. (*Усміхаецца.*) А вось у нашага вартаўніка Пызы свая, арыгінальная версія.

Пыза спыняе працу і ахвотна ўлучаецца ў размову.

Пыза. Пані Эрна з мяне смяецца, але я кажу чыстую праўду. Тое, што людзі перасталі цікавіцца выступленнямі дзівака – факт, мне мой папярэднік, стары вартаўнік расказваў. Але ніхто Галадара не звальняў і нікуды ён не з'яжджаў. Проста аднаго разу пасля сарака дзён ён наўмысна не спыніў галадоўкі. Няшчасны худнеў ды сох, аж пакуль не зменшыўся да мікраскапічных памераў. Спачатку яго можна было яшчэ ўгледзець ў саломе, а цяпер можна толькі пачуць, як ён ціхенька пяе сваім пісклявым галаском.

Бурмістр. Якія дзівосы! Такую гісторыю за грошы трэба расказваць!

Эрна. Не сумнявайцеся: Пыза так і робіць, а даверлівых слухачоў не бракуе. Як бы там ні было, але шануючы памяць бацькі, я пакінула клетку Галадара ў звярынцы. Сямейная рэліквія.

Бурмістр (*з навагай*). Праўда што, бацькоў трэба шанаваць. Вы мне ўсё больш падабаецеся, Эрна. І каб засведчыць Вам сваю сімпатыю, я запрашаю Вас на вячэру. (*Шэптам.*) У неафіцыйнай абстаноўцы, сам-насам.

Эрна. Дзякуй, пане Артур. Але... не сёння. Яшчэ гэтулькі спраў у галаве: атрымаць дазвол ад санэпідэманстанцыі, задбаць пра рэкламу, правесці кампанію ў прэсе. (*Незаўважна працягвае Бурмістру канверт.*) Гэта Вам невялічкі падарунак... на знак супольнай любові да жывёлаў.

Бурмістр хуценька хавае канверт у кішэню, Пыза далікатна адварочваецца.

Бурмістр (*бадзёра*). Дазвол, лічыце, у Вас ужо ў кішэні, я патэлефаную начальніку санэпідэманстанцыі. Пра рэкламу таксама можаце не клапаціцца: я распараджуся, каб наведванне вашага звярынца стала абавязковым мерапрыемствам для ўсіх жыхароў мястэчка. А вось з прэсай раю быць асцярожнай...

З'яўляецца Журналістка з дыктафонам у руках, заўважыўшы яе Бурмістар пачынае нервавацца і паспешліва адкланьвацца.

Бурмістр. Зрэшты, самі з'арыентуецеся... Прыемна было пазнаёміцца, пані Эрна. (*Ціха.*) Памятайце пра маю прапанову.

Э р н а (*са штучнай усмешкай на твары*). Дзякуй вялікі! Запрашаю наведаць наш звярынец усёй сям’ёй.

Б у р м і с т р (*праз зубы*). Ужо наведалі. (*Праходзячы каля Журналісткі*.) Збачэнка.

Ж у р н а л і с т к а (*скрозь зубы*.) Кабель!

Бурмістр імкліва адыходзіць. Журналістка падыходзіць да Эрны і падае ёй руку.

Ж у р н а л і с т к а (*з пачуццём годнасці*). Касандра. Рэдактарка мясцовай газеты.

Э р н а (*прыязна*). Эрна. Дырэктарка звярынца.

Ж у р н а л і с т к а. Перавышэнне службовых паўнамоцтваў, сэксуальныя дамаганні і, урэшце, хабар. Поўны джэнтэльменскі набор, праўда?

Э р н а (*здзіўлена*). Што?

Ж у р н а л і с т к а (*з’едліва ўсміхаецца*). Ды так, нічога. Магу я ўзяць у Вас інтэрв’ю?..

Вартаўнік Пыза стаўляе перад вагончыкам з надпісам “Каса” невялікі раскладаны столік і два раскладаныя крэслы. Выканаўшы справу, адыходзіць. Эрна запрашае Журналістку сесці, потым сядзе сама. Журналістка кладзе дыктафон на столік і націскае кнопку.

Э р н а. Хачу Вас адразу папярэдзіць: я не буду адказваць на занадта асабістыя пытанні. І на занадта агульныя – таксама.

Ж у р н а л і с т к а. Ясна. Аніякага сэксу, аніякай палітыкі.

Э р н а. Так, чыстая рэклама.

Ж у р н а л і с т к а. Шчыра. А Вы верыце ў рэкламу без сэксу і палітыкі?

Э р н а (*дыпламатычна*). Я, спадзяюся, што наша інтэрв’ю паспрыяе наведванню звярынца жыхарамі мястэчка.

Ж у р н а л і с т к а. Гэта залежыць ад трапнасці і арыгінальнасці вашых адказаў. (*Зычліва*.) Пастарайцеся спадабацца нашым чытачам. Вы ўпершыню ў нашых краях?

Э р н а. Так, але шмат гадоў таму назад сюды прыезджалі мае бацькі. Так што ў мяне прыроджаная сімпатыя да вашага мястэчка.

Ж у р н а л і с т к а. Думаеце, наша мястэчка яе заслугоўвае?

Э р н а (*разгублена*). Не разумею.

Ж у р н а л і с т к а. Добра, пойдзем далей. (*Бадзёра.*) Скажыце, як Вы, маладая, прыгожая жанчына адчуваеце сябе ў ролі дырэктара звярынца?

Э р н а. Цудоўна.

Ж у р н а л і с т к а. А звяры, якія сядзяць у клетцы, яны адчуваюць палёжку ад таго, што іхная гаспадыня – жанчына?

Э р н а (*здзіўлена*). У чым гэта можа праяўляцца?

Ж у р н а л і с т к а. У больш гуманым стаўленні да ахвяраў. Вы не лічыце, што жанчына больш падыходзіць да кіравання грамадствам?

Э р н а. Шчыра кажучы, я ахвотна перадала б наш сямейны бізнес свайму брату, калі б такі ў мяне быў.

Ж у р н а л і с т к а. А чаму не мужу? Як растлумачыць, што такая разумная, прыгожая жанчына не замужам? (*Нечакана.*) Вы – лесбіянка?

Э р н а. Што?

Ж у р н а л і с т к а. Як Вы ставіцеся да Парадаў роўнасці?

Э р н а. Якое дачыненне мае гэтае пытанне да тэмы нашай гутаркі?

Ж у р н а л і с т к а. У Вас не было праблемаў з абаронцамі правоў жывёлаў?

Э р н а. Я належу да іхняга Таварыства і рэгулярна палачу складкі з даходаў звярынца.

Ж у р н а л і с т к а. Скажыце, як Вы, выкарыстоўваючы сваю дырэктарскую пасаду, змагаецеся з полавай дыскрымінацыяй?

Э р н а (*здзіўлена*). А якім спосабам я магу з ёй змагацца? Памяняць на клетцы шылду “Леў” на “Ільвіца”?

Ж у р н а л і с т к а. Я пытаюся сур’ёзна. Вы не лічыце, што звярынец – гэта ідэальная метафара нашага сённяшняга свету?

Э р н а (*столмена*). Я лічу, колькі тон ежы закупіць для жывёлаў, каб яны адчувалі сябе сытымі, колькі заплаціць работнікам, каб яны не разбегліся, лічу колькі каштуе арэнда тэрыторыі, аплата электрычнасці, колькі пойдзе на падаткі і прабачце, на розныя, неафіцыйныя выдаткі... У мяне няма часу думаць пра метафары.

Ж у р н а л і с т к а. Скажыце, як Вы ставіцеся да абортаў?

Э р н а. Вам не здаецца...

Ж у р н а л і с т к а (*перапыняе*). А да аўтаназіі?

Э р н а. Няўжо адказы на гэтыя пытанні паспрыяць наведванню звярынца?

Ж у р н а л і с т к а. Нашым чытачам важна ведаць Вашу грамадзянскую пазіцыю. Дык што Вы робіце з безнадзейна хворымі жывёламі?

Э р н а. Іх усмерчваюць.

Ж у р н а л і с т к а. Скажыце ці адчуваеце Вы сябе свабоднай у нашым патрыярхальна-мужчынскім грамадстве?

Э р н а. Я адчуваю сябе стомленай. *(Нахіляецца над столікам і выключае дыктафон)*. Інтэрв'ю скончана. Баюся, у мяне няма шансаў спадабацца Вашым чытачам.

Ж у р н а л і с т к а *(нечакана лагодна)*. Дарма, Вы так нервуецца, Эрна. Не крыўдуйце, проста ў мяне такі стыль. А інтэрв'ю выйдзе цудоўнае.

З'яўляецца А л я к с а н д р у суправаджэнні Пызы. У руках у Аляксандра дыктафон.

П ы з а *(разводзіць рукамі)*. Пані Эрна, тут яшчэ адзін.

Э р н а *(спалохана)*. Не! Больш ніякіх журналістаў!

А л я к с а н д р. Я не журналіст.

Ж у р н а л і с т к а *(наблажліва)*. Гэта праўда.

А л я к с а н д р. Я настаўнік. Працую ў мясцовай гімназіі, а ў вольны час вывучаю праблему галадання. *(Да Эрны, нясмела.)* Мы маглі б пагаварыць?

Э р н а. Не! У маім звярынцы звяры не галадаюць!

А л я к с а н д р. Вы не зразумелі. Мяне цікавіць галаданне ў метафізічным сэнсе: праблема свабоды.

Э р н а. Даволі з мяне праблемаў! Пыза, праводзь госця.

А л я к с а н д р *(у роспачы)*. Пачакайце! Гэта вельмі важна. Мы павінны з Вамі пагаварыць! Я пішу кніжку пра Галадара.

Э р н а *(наспешліва)*. Поспехаў!.. *(Усвядоміўшы, здзіўлена.)* Пра каго Вы пішаце?

А л я к с а н д р *(усхвалявана)*. Пра Майстра галадання, які працаваў у цырку Вашага бацькі. Я пазбіраў усе архіўныя матэрыялы, усе газетныя публікацыі пра ягонае жыццё, крытычна разгледзіў шматлікія навуковыя інтэрпрэтацыі ягонай дзейнасці і стварыў сваю ўласную, арыгінальную тэорыю. Я не хачу выглядаць нясціплым, але, здаецца, я першы, хто слухна зразумеў сэнс ягонай вялікай місіі.

Ж у р н а л і с т к а *(усміхаецца)*. Наш мясцовы дзівак.

Э р н а *(павагаўшыся з хвіліну)*. Усё роўна не разумею, чым я магу Вам дапамагчы. Калі хочаце, пагутарце з Пызай, гэта яго ўлюбёная тэма. *(Да Журналісткі.)* Хадземце, я Вас правяду.

Ж у р н а л і с т к а. Вы хацелі сказаць – выправаджу? *(Уздымаецца з крэсла.)* Дарэчы, я хачу Вас папярэдзіць: будзьце асцярожныя з нашым Бурмістрам. *(Павучальна.)* Пад маскай ягняці хаваецца абліччча льва.

Э р н а (*непрыязна*). Дзякуй за папярэджанне. Але я вырасла сярод звяроў.

Журналістка з Эрнай адыходзяць. Аляксандр як загіпнатызаваны глядзіць на клетку Галадара. Пыза нецярпліва торгае яго за рукаво. Аляксандр абарочваецца да вартаўніка.

П ы з а (*да Аляксандра*). Малады чалавек! За невялікую колькасць плацежных адзінак Вы можаце выслухаць надзвычай цікавую і павучальную гісторыю, якая некалі здарылася ў нашым звярынцы.

Аляксандр вымае з кішэні некалькі паперак і дае вартаўніку. Пыза з павагай цалуе грошы і хавае ў кішэню.

П ы з а (*пастаўленым голасам*). Ну, слухайце, шанюны! У клетцы, якую Вы перад сабой бачыце, жыў некалі Галадар – чалавек, які сорок дзён мог абыходзіцца без ежы. Такі незвычайны талент прынёс яму гучную славу, багацце і ўвагу з боку жанчын. Карацей, усё тое, да чаго кожны з нас імкнецца. Але Фартуна любіць завабіць чалавека ў пастку краявідамі шчасця, а потым выкінуць на брудны сметнік рэчаіснасці. Неўзабаве людзі перасталі цікавіцца выступамі Галадара. Учорашні герой стаўся нікому непатрэбны і забыты, ягонае каляровае жыццё ператварылася ў шэрае існаванне. І вось аднаго разу пасля сарака дзён Галадар наўмысна не спыніў галадоўкі. Ён худнеў ды сох, аж пакуль не зменшыўся да памераў казюргі і не згубіўся ў саломе на дне клеткі. Цяпер яго ўжо не ўгледзіш, але можна яшчэ пачуць яго ціхую тужлівую песенку.

А л я к с а н д р. Я таксама чытаў гэтае апяваданне Кафкі... (*Іранічна.*) І Вы верыце ў тых казкі, якія расказваеце?

П ы з а (*абурана*). Які яшчэ Кафка? Хто такі Кафка? Ён што, працаваў у нашым звярынцы? Я табе чыстую праўду расказваю!

А л я к с а н д р (*сумеўшыся*). Прабачце, я не хацеў Вас абразіць. Вы, мусіць, проста не ведаеце, што Галадар пакінуў сваю клетку якраз у час выступу ў нашым мястэчку. Паводле маіх падлікаў, здарылася гэта трыццаць гадоў таму.

П ы з а. Слухай, адкуль ты ўзяўся такі разумнік? (*Насоўваецца на Аляксандра.*) Можа хочаш заняць маё месца, га? Скажы лепш, дзе тут у Вас бліжэйшы бар?

А л я к с а н д р (*вінавата*). Не ведаю.

П ы з а. Цьфу! Бярэшыя расказваць пра тое, што здарылася трыццаць гадоў таму, а што цяпер адбываецца ў тваім горадзе не ведаеш. (*Выпраўляецца шукаць бар.*)

Аляксандр дрогкай рукой дакранаецца да пругоў Галадаровай клеткі.

А л я к с а н д р. Няўжо тут, у гэтай клетцы, сядзеў некалі чалавек, які мог перайначыць свет?..

З’ява другая

Праз некалькі дзён на тым самым месцы. Пагодны ранак. Ж а б р а ч к а падмятае пляц перад зварынам. З вагончыка выходзіць П ы з а, пазяхае, глядзіць на гадзіннік.

П ы з а (*філасофскі*). Усё ў гэтым свеце змяняецца: цэны на хлеб і на цыгарэты, назвы вуліц і гарадоў, філасофіі і рэлігіі. І толькі адно правіла застаецца непарушным: кожнага дня Пыза мусіць прачынацца з цёмнага рана і карміць звароў. Цікава, каб я хоць раз праспаў, няўжо свет разваліўся б? Галодныя звары вылезлі б са сваіх клетак і зжэрлі ўсіх жыхароў планеты. Пачынаючы з насельнікаў гэтага соннага мястэчка. (*Да Жабрачкі, якая спыніла працу і слухае ягонья разважанні.*) Працуй, працуй, бабуля, я жартую.

Жабрачка, старанна падмятае далей і знікае за вагончыкам.

П ы з а (*задаволена*). Але прыемна бачыць, што хоць нехта прачынаецца раней за мяне. (*Робіць некалькі крокаў і нечакана заўважае ў Галадаровай клетцы Н е з н а ё м а г а.*) А гэта што за нумар? Гэй, сябрук, ты хто такі?

Незнаёмы ніяк не рэагуе на словы вартаўніка.

П ы з а. Не чуеш? Навошта ты залез у клетку, дзівак? (*Падыходзіць бліжэй і разглядае Незнаёмага з ног да галавы.*) Да бамжа ты не падобны, хутчэй – да загулялага прафесара... Прызнайся, шаноўны, перабраў учора з калегамі і замест таго, каб залезці ў цёплы ложак да жоначкі, залез у гэтую халодную клетку. (*Разважліва*). Яно, вядома, і там, і там – няволя, але лепей ідзі ты дадому.

Незнаёмы не рэагуе. Настрой у Пызы пачынае мяняцца з фамільярнага на злосны.

Пыза. Ну, годзе. Я з табой па-сяброўскі, а ты сабе ані лыс. А ну, вылазь з клеткі, пакуль я цябе сілком не выцягнуў. *(Пагрозліва.)* Чуеш, фраер? Лічу да трох. Раз, два...

Незнаёмы мармыча сабе нешта пад нос, вартаўніковы пагрозы відавочна выклікаюць у яго занепакоенасць.

Пыза. Ага, заварушыўся, нарэшце. *(Адчыняе дзверцы клеткі.)* Тры. Давай, давай, выходзь на свабоду. Не змушай мяне да гвалтоўных дзеянняў. У нас з табой розныя вагавыя катэгорыі і розніца не на тваю карысць.

Незнаёмы замест таго, каб пакінуць клетку, спалохана забіваецца ў самы кут.

Пыза. Т-а-а-ак. Я пачынаю траціць цярплівасць. Ты што, глухі? Нярко? А можа, ты вар'ят, які ўцёк з гарадскога шпіталю? Калі ласка, я не супраць, няхай хоць усе вар'яты уцякуць з больніц, а злачынцы – з турмаў. Толькі не трэба хавацца ў нашым звярынцы, у нас на ўсіх клетак не хопіць. *(Грозна.)* Вылазь з клеткі, псіх! Я каму сказаў?!

З-за вагончыка на імгненне паказваецца Жабрачка галава.

Жабрачка. Што за вэрхал, паночку?

Пыза *(раздражнёна)*. Другое Прышэсце, старая!

Жабрачка. А Божа ты мой!

На шум з'яўляецца ўстрывожаная Эрна. Дырэктарка адзета ў лёгкі халацік, накінуты наспех, твар у яе заспаны і незадаволены. Ubачыўшы дырэктарку, Жабрачка паспешліва хаваецца за вагончыкам.

Эрна. Што здарылася, Пыза? Чаму ты крычыш як шалёны?

Пачуўшы Эрнін голас, Незнаёмы ўздымае голаў.

Пыза. Як жа мне не крычаць, пані Эрна? Самі зірніце. *(Паказвае на Галадарову клетку.)*

Эрна. Хто гэты чалавек? *(Пазяхае.)* Навошта ён залез у клетку?

Пыза. А я ведаю? Мусіць, мясцовы п'янюга. Зараз я яму! *(Сціскае кулак і хоча ўвайсці ў клетку.)*

Э р н а. Пачакай, Пыза. Лепш я выклічу паліцыю. Усёткі мы ў чужым горадзе.

Незнаёмы раптам ускоквае на ногі і кідаецца на пруты клеткі.

Н е з н а ё м ы. Марта!

Эрна ўздрыгвае і са страхам углядаецца ў твар Незнаёмага.

П ы з а. А я ўжо было падумаў, што ён нярко.

Н е з н а ё м ы (*няўпэўнена*). Марта?

Э р н а (*разгублена*). Чаго хоча гэты чалавек?

Н е з н а ё м ы. Entschuldigung! Я памыліўся. (*Адыходзіць углыб клеткі і сядзе на падлогу.*)

П ы з а. Я ж казаў: псіх! Выклікайце паліцыю, пані Эрна. Або адразу лекараў.

Э р н а. Пачакай. (*Падыходзіць да клеткі і спрабуе завязаць размову з Незнаёмым.*) Вы мяне ведаеце? Як вы апынуліся ў гэтай клетцы?

Незнаёмы сядзіць на падлозе з абыякавым выглядам.

П ы з а. Не трацце часу, пані Эрна. І трымайцеся на ўсялякі выпадак далей ад пруты клеткі. Раптам ён небяспечны?

Э р н а (*да Незнаёмага*). Чаму вы назвалі мяне Мартай? Вы былі з ёй знаёмыя?

Н е з н а ё м ы (*уздымае голаў і яшчэ раз уважліва разглядае Эрну*). Вы не Марта.

Э р н а. А Вы хто? Чаго Вы хочаце?

Н е з н а ё м ы (*абыякава*). Пакіньце мяне ў спакоі. (*Апускае голаў.*)

Эрна адыходзіць ад клеткі.

П ы з а. Чулі яго? Якое нахабства!

Э р н а (*няўпэўнена*). Паслухай, Пыза... а раптам... гэта ягоная клетка?

П ы з а (*здзіўлена*). Што Вы хочаце сказаць, пані Эрна? Нібыта гэты псіх можа быць...

Невядома адкуль з'яўляецца ўзрушаны А л я к с а н д р, падбягае да клеткі і ва ўсе вочы глядзіць на Незнаёмага.

А л я к с а н д р. Прыехаў звярынец і Ён вярнуўся! *(Да Пызы.)* Я не памыліўся, я ўсё дакладна падлічыў. Гэта Ён! *(Да Эрны.)* Вы разумееце, што адбылося? Вы разумееце, што цяпер адбудзецца? З намі, з усім светам?

П ы з а. Ну, вось, яшчэ адзін. Мясцічка вар’ятаў! Пані Эрна, дарма мы сюды прыехалі.

З’ява трэцяя

За невялікім раскладаным столікам Э р н а і А л я к с а н д р п’юць каву. Н е з н а ё м ы сядзіць у клетцы, нерухомы, цалкам засяроджаны на сваіх думках. На клетцы вісіць дошка, дзе крэйдай выведзена лічба “3”.

Э р н а. У вас дрыжаць рукі: не разлеце кавы. І не стукайце зубамі аб бераг кубачка.

А л я к с а н д р. Прабачце, гэта ад хвалявання. *(Узрушана.)* Я ўсё яшчэ не магу паверыць... Я на ўласныя вочы бачу самога Галадара і бяру ўдзел у вялікай Містэрыі перамогі духа над матэрыяй!

Э р н а. А ў мяне адчуванне, што я бяру ўдзел у танным фарсе.

А л я к с а н д р. Пані Эрна, як Вы можаце такое казаць! Пры ім... Пасля ўсіх маіх аргументаў і довадаў! Вы ж учора пагадзіліся са мной і далі згоду на эксперымент.

Э р н а. Я дала згоду на выступ нейкага дзівака ў цыркавым нумары пад назвай “40 дзён без ежы”. Каб спраўдзіць, ці прынясе гэты старадаўны атракцыён прыбытак у наш час. Але я не падзяляю вашы містычныя пагляды. І не пэўная, што чалавек у клетцы – сапраўдны Галадар.

А л я к с а н д р *(з жахам)*. Пані Эрна, я не веру, што Вы пайшлі на гэта толькі дзеля грошай! Няпраўда!

Э р н а *(няўпэўнена)*. Ну, яшчэ на знак пашаны да сваіх бацькоў, якія некалі гэты нумар арганізавалі. А можа, з чыста жаночай цікаўнасці: паглядзець, чым усё скончыцца. *(Ціха.)* Напэўна нічым добрым.

А л я к с а н д р. Але ж ён не есць ужо другі дзень! Гэта сапраўдны Галадар. Новы Ісус Хрыстос!

Э р н а. Я таксама, бывае, некалькі дзён не ем: ад хваробы ці проста з прычыны дрэннага настрою. Але не раблюся ад гэтага Марыяй Магдаленай.

А л я к с а н д р. Паглядзім, што Вы скажаце праз месяц.

Э р н а. А што кажа Ваш нібы-Галадар? Хрыстос не толькі рабіў цуды, але і прамаўляў перад вернікамі казанні. Гэты – маўчыць, альбо мармыча нейкія незразумелыя словы і на ўсіх мовах адразу.

А л я к с а н д р. Я старанна запісваю ўсё, што ён кажа. (*Вымае з кішэні невялікі нататнік.*) Некаторыя фразы мне ўдалося разабраць.

Э р н а Напрыклад?

А л я к с а н д р. “Tere fere kuku strzela baba z łuku...”

Э р н а. Што гэта значыць?

А л я к с а н д р (*сарамліва*). Не перакладаецца. Нешта смешнае. Здаецца, з Ружэвіча.

Э р н а (*іранічна*). І ўсё?

А л я к с а н д р. Вось яшчэ, вельмі важнае. “Meine Körperschale konnte nicht meine Geistesgut aushalten”.

Э р н а. А гэта перакладаецца?

А л я к с а н д р. Так. “Жар майго духу спаліў маю земную абалонку”. Здаецца, гэта з Шапенгаўра. А можа, з Кафкі. Вось апошнюю фразу я ніяк не магу разабраць. “...злы вецер мяне разарве на кавалкі”. І яшчэ пра нейкую дзяўчынку.

Э р н а. Нешта знаёмае. Але якое ўсё гэта мае значэнне? Наведайце мясцовую вар’янтню і які-кольвек учорашні дацэнт выдасць вам такія афарызмы, за якія яго ўсё жыццё можна трымаць у клетцы. Мусіць, мае рацыю Пыза, які лічыць нашага нібы-Галадара звычайным збеглым псіхам. Дарэмна я паддалася на Вашы ўгаворы.

З’яўляецца *Ж у р н а л і с т к а*, спачатку падыходзіць да клеткі з Незнаёмым, потым да століка, за якім сядзяць Эрнэ з Аляксандрам.

Ж у р н а л і с т к а. Якая мілая кампанія! Рада вас бачыць.

Э р н а (*злосна*). А я Вас, шчыра сказаць, не вельмі. Пасля таго, што Вы напісалі ў сваёй газеце, нашаму звярынцу зрабілася няўтульна ў вашым мястэчку. (*Бярэ са століка газету і знаходзіць інтэрв’ю*).

А л я к с а н д р. Я лепш пасяджу каля Галадара. Раптам ён яшчэ нешта скажа? (*Вызваліе месца за столікам Журналісты і адыходзіць да клеткі*).

Ж у р н а л і с т к а. Вам не спадабаўся наш матэрыял, Эрнэ? (*Сядае за столік*).

Э р н а. Не спадабаўся? Я ў абурэнні ад яго! Чаго варта адна гэтая фраза: “Вандроўны звярынец Эрнэ як у люстэрку паказвае сапраўднае аблічча нашага мястэчка, дзікія парадкі ў ім, атмасферу страху, нястачу правоў і свабоды. Трэба абавязкова пабачыць гэтую мадэль таталітарнага грамадства, каб у няшчасных, зацкаваных, кінутых у клеткі жывёлах пазнаць сябе”. (*Глядзіць на Журналістку*.) Мелася быць чыстая рэклама.

Ж у р н а л і с т к а. Паверце, гэта зацікавіць нашых чытачоў.

Э р н а. А вашага Бурмістра?

Ж у р н а л і с т к а (з выклікам). Баіцеся?

Э р н а. Я не ўмешваюся ў палітыку, я займаюся бізнесам.

Ж у р н а л і с т к а. Не ўмешваецца? А акцыя пратэсту, якая распачалася ўчора ў вашым звярынцы?

Э р н а (здзіўлена). Якая яшчэ акцыя пратэсту?

Ж у р н а л і с т к а (наказвае на клетку з Незнаёмым). Супраць чаго галадае гэты чалавек? (Уключае дыктафон.) Што ён хоча сказаць нам сваёй галадоўкай?

Э р н а (абурана). Паслухайце, мне не патрэбны лішнія клопаты. А Вы мне іх ствараеце. (Нахіляецца над сталом і выключае дыктафон).

Ж у р н а л і с т к а. Але ён галадае на знак пратэсту? Супраць чаго?

Э р н а. Ён галадае не супраць нечага, ён галадае проста так. Прабачце, не проста так, а за грошы. Галаданне – ягоная прафесія, ягоны... бізнес. Я плачу яму за гэта.

Ж у р н а л і с т к а (расчаравана). Галадае за грошы? Нашым чытачам гэта не спадабаецца. (Задумваецца.) Не, тут патрэбна высокая ідэя, нейкі гучны лозунг, каб прыцягнуць увагу грамадства... Хочаце, я дапамагу Вам?

Э р н а. Я хачу аднаго: каб Вы трымаліся як найдалей ад нашага звярынца! (Выскоквае з-за стала.)

Ж у р н а л і с т к а. Зноў мяне выправаджваеце? (Неахвотна ўздываецца з крэсла.)

У гэты момант з'яўляецца Б у р м і с т р, падыходзіць да століка.

Б у р м і с т р (надміргвае Эрне). Ужо супрацуеце? (Да Журналісткі, скрозь зубы.) Прадажная дзеўка!

Ж у р н а л і с т к а (да Бурмістра, ціха). Хам!

Э р н а (здзіўлена). Чаму вы заўсёды з'яўляецеся разам?

Ж у р н а л і с т к а. Я вас з задавальненнем пакідаю. (Да Эрны.) Але запомніце, Эрна: у наш час нічога не робіцца “проста так”. Альбо: “за”, альбо: “супраць”. (Дэманстратыўна сыходзіць.)

Бурмістр развальваецца ў крэсле.

Б у р м і с т р. Яна мае рацыю. (Бярэ са століка газету і наказвае Эрне.) Вы павінны зрабіць выбар.

Э р н а. Божа, які выбар? Я Вам зараз усё растлумачу, Артур. (Прыязна). Пап'яце кавы?

Б у р м і с т р (*суха*). Прашу называць мяне “пане Бурмістру”. Да высьвятлення вашай грамадскай пазіцыі. Дарэчы, санэпідэманстанцыя да вас усёткі прыедзе.

Э р н а (*бездапаможна падае ў крэсла*). Няма ў мяне пазіцыі. Я да вашага грамадства не належу. Я не ведаю і не хачу ведаць правілаў вашай гульні.

Б у р м і с т р. Памыляецеся, мілая. (*Махае газетай перад тварам Эрны.*) Калі Вы прыехалі да нас, калі Вы збіраецеся зарабляць на нас грошы, Вы мусіце падпарадкоўвацца нашым правілам гульні!

Э р н а (*вінавата*). Прабачце мне, я заблыталася. Скажыце, што я зрабіла не так? І што я мушу зрабіць, каб вярнуць Ваш давер і сімпатыю?

Б у р м і с т р (*больш лагодна*). Вось так лепш. Я не вінавачу Вас, Эрна, у скандальнай публікацыі ў газеце. (*Кідае газету на стол.*) Ведаю, гэта Касандрына заслуга. Але што тут у Вас адбываецца? (*Паказвае на клетку з Незнаёмым.*) Чаму Вы замкнулі чалавека ў клетку і паказваеце яго наведвальнікам? Што Вы гэтым хочаце сказаць?

Э р н а. Я ж Вам расказвала: гэта вядомы цыркавы нумар, з яго мой бацька пачынаў кар’еру імпрэсарыю. З’явіўся дабраахвотнік і мы надумалі ўзнавіць атракцыён, спраўдзіць, ці прынясе ён прыбытак у нашыя часы.

Б у р м і с т а р (*занепакоена*). Адкуль з’явіўся? Ён – мясцовы?

Э р н а (*няпэўна*). Знакаміты прафесіянал. Вось той малады навуковец пра яго цэлую кнігу напісаў.

Б у р м і с т а р (*кінуўшы пагардлівы погляд на Аляксандра.*) Знайшоўся мне навуковец.

Э р н а (*пераканальна*). Паверце, наша галадоўка ні чаму не прысвечана. Чыста камерцыйная акцыя, без усякіх палітычных матываў.

Б у р м і с т а р. Дрэнна, што ні чаму не прысвечана. У такім разе кожны на свой розум можа яе звязаць з чым заўгодна. (*Катэгарычна.*) Трэба Вашу чыста камерцыйную акцыю нечаму прысвяціць. Прыдумаць канкрэтны, недвухсэнсоўны лозунг. Альбо закрывайце Ваш звярынец і валяйце з нашага мястэчка!

Э р н а (*разгублена*). Але які лозунг?

Б у р м і с т р. Ну, прыкладам, “за чысціню ў нашым горадзе!”.

Э р н а. Але гэта значыць...

Б у р м і с т р (*мякка*). Я Вас не змушаю. Я кажу, “прыкладам”.

Э р н а (*прыгнечана*). Можна, я падумаю?

Б у р м і с т р. Падумайце, мілая. (*Уздымаецца з-за стала.*) І над маім запрашэннем на вячэру – таксама.

Э р н а. Дзякуй, пане Бурмістру. Але спачатку навяду парадак у сваіх уладаннях. (*Паказвае на клетку з Незнаёмым.*)

Б у р м і с т р *(сур'ёзным голасам)*. Слушна. Даю Вам час да заўтра. *(Падыходзіць у суправаджэнні Эрны да клеткі і разглядае Незнаёмага.)* Кажаце, знакамiты прафесіянал? А выглядае няважна, як нейкі апоўзлік. *(Ціха.)* Трэба дазнацца, хто гэта.

Э р н а. Дык галадае ж чалавек. *(Жартаўліва.)* Вы самi паспрабуйце, пане Бурмістру.

Б у р м і с т р. Э, не! *(Кiвае пальцам перад тварам у Эрны.)* Не зачыніце мяне ў клетцы! *(Фамільярна.)* Дарэчы, можаце зноў называць мяне Артурам. *(Рагоча.)* Да чарговай газетнай публікацыі. *(Развітваецца з Эрнай і адыходзіць.)*

Эрна вымае цыгарэты і нервова курыць. Аляксандр падыходзіць да яе з нататнікам у руках.

А л я к с а н д р *(са шкадаваннем)*. Нічога новага не сказаў. Зноў паўтарае нешта пра разарванья кавалкі. Відаць, глыбокі разрыў з рэчаіснасцю спарадзіў у яго апакаліптычныя настроі. *(Зазірае ў вочы Эрны як верны сабака.)* Што здарылася, пані Эрна? Яны сапсавалі вам настрой?

Э р н а. Канчаем гэтую недарэчную камедыю. Растлумачце свайму Ісусу Хрысту, што Бурмістр забараніў Узнясенне.

А л я к с а н д р. Не жартуйце так, пані Эрна.

Э р н а. Гэта не жарты. *(Крычыць)*. Паказ скончаны! Нядошлых акцёраў прашу пакінуць сцэну! *(Разглядаецца)*. Дзе Пыза? Забярэце адсюль гэтых вар'ятаў! Абодвух!

Нейкі час пануе гнятлівае маўчанне. Эрна і Аляксандр з насцярожанасцю глядзяць адзін на аднаго.

Э р н а. Маўчыце? Добра, што маўчыце, бо я Вашы псеўданавуковыя трызнені слухаць не збіраюся!

А л я к с а н д р. Ведаеце, ёсць людзі, якія імкнуцца выглядаць лепш, чым яны ёсць насамерч. А ёсць такія, якія намагаюцца выглядаць горш. Вы належыце да другой катэгорыі, пані Эрна.

Э р н а *(здзіўлена)*. Ого, мы нечакана перайшлі на асабістыя тэмы! Гэта мне больш даспадобы. А Вы што, за чалавек, Аляксандр? Давайце пагаворым пра Вас. Да якой катэгорыі Вы належыце?

А л я к с а н д р. Я чалавек нецікавы, звычайны няўдачнік. Ува ўсякім разе, лічыў сябе такім да ўчорашняга дня.

Э р н а *(пагардліва)*. У Вас ёсць сям'я?

А л я к с а н д р. Не.

Э р н а. Увагай жанчын Вы не распешчаны?

А л я к с а н д р. У мяне была нарачоная. *(Сарамліва.)* Не думаю, што гэта цікавая тэма для размовы.

Э р н а *(злосна)*. Але нарачоная кінула Вас?

А л я к с а н д р. Як Вы здагадаліся? Зрэшты, гэта не цяжка... Так, яна сказала, што акрамя ідэй мяне нічога ў жыцці не хвалюе. Што калі я буду займацца праблемай Голада, ёй давядзецца галадаць у сапраўднасці...

Э р н а *(зразумеўшы, што зайшла задалёка)*. Прабачце... Я не хацела Вас пакрыўдзіць.

А л я к с а н д р. Што Вы, мая нарачоная мела рацыю. Які з мяне муж? Які бацька? *(Успамінае.)* Мы расталіся ў парку. Насустрач нам ішлі дзеці з прыгожымі паветранымі шарыкамі і нарачоная спытала, ці хацеў бы я мець... “Паветраны шарык?” – пажартаваў я. Яна пакрыўдзілася, развярнула і моўчкі пайшла па алеі ...

Э р н а *(пераныняе)*. Пачакайце, Аляксандр! Вы сказалі, дзеці з паветранымі шарыкамі? *(Узбуджана.)* Як я адразу не здагадалася!

А л я к с а н д р. Пані Эрна...

Э р н а. Ягонья словы пра вецер... Прачытайце мне яшчэ раз апошні запіс у вашым нататніку.

А л я к с а н д р. З прыемнасцю, калі Вам цікава. *(Разгортвае нататнік.)* “Злы вецер мяне разарве на кавалкі”.

Э р н а. Слухайце! *(Напявае.)*

Паветраны шарык дзяўчынка трымала,
Вясёлую песенку ціха спявала:
-- Ах, шарык, вандроўнік шчаслівы і смелы,
Узняцца ў паветра я вельмі хацела б!

А л я к с а н д р *(ветліва)*. Вы прыгожа спяваеце.

Э р н а, Слухайце далей! *(Уздымаецца з крэсла і падыходзіць да клеткі з Незнаёмым, спявае гучна.)*

Каб разам з табою далёка, высока,
Занёс мяне вецер на зайздрасць сяброўкам.
За шэрыя хмары, да цёплага сонца,
Там лётаць бязважка, няспынна, бясконца.

Паветраны шарык ёй сумна адказваў:
-- Дурнічка, у небе не быў я ні разу.
Як толькі ўздымуся за шэрыя хмаркі,
Злы вецер мяне разарве на кавалкі.

Незнаёмы ўважліва выслухоўвае песню, нічога не кажа, але відаць, што ён вельмі ўзрушаны.

Э р н а. Разумеете, гэта песня! Дзіцячая песенька, якую спявала мне маці. І ён яе чуў, ён яе запомніў! Я пэўная, ён яе ведаў!

А л я к с а н д р. Нічога не разумею. Каго ведаў? *(З надзеяй.)* Вы не спыніце эксперымент, пані Эрна?

Э р н а. Не. Пакуль не пераканаюся... *(Раптоўна.)* Вы згадалі пра шпацыр па парку з нарачонай, і ў мяне паправіўся настрой.

А л я к с а н д р *(ніякавата)*. Вельмі прыемна.

Э р н а. Не злуйце, Аляксандр. Хадземце лепш на шпацыр! Пакажаце мне ваша цудоўнае мястэчка. А потым вып'ем дзе шампанскага і прыдумаем трапны лозунг для нашага атракцыёна.

А л я к с а н д р. Але я хацеў бы застацца пры Галадары і працягваць свае запісы...

Э р н а *(грозна)*. Я магу раззлавацца і перадумаць! Дайце чалавеку адпачыць!

А л я к с а н д р *(спешна)*. Вядома, хадземце на шпацыр. *(Вінавата.)* Прабачце, Эрна! З мяне кепскі кавалер.

Э р н а. Але, спадзяюся, добры экскурсавод. Я Вам казалася, што адчуваю сімпатыю да вашага мястэчка? *(Бярэ Аляксандра пад руку і яны сыходзяць.)*

Незнаёмы сядзіць, прыхіліўшыся спінай да сцяны клеткі. Нейкі час каля звярынца ціха. Але неўзабаве з'яўляецца п'яны Пыза ў суправаджэнні Жабрачка. Пыза гарлае непрыстойную песню.

Ж а б р а ч к а. Асцярожна, паночку! *(Падтрымвае Пызу, які моцна хістаецца.)* Ужо амаль дабраліся.

Пыза. Дзякуй, старая. Прытаміўся я.

Ж а б р а ч к а. *(асуджальна)*. Хіба можна такому культурнаму, замежнаму пану напівацца, як нейкаму мясцоваму гіцлю? Каб не я, праляжаў бы пан пад плотам да ранку.

Пыза. А хіба я вінаваты, што ў вашым мястэчку шынкі стаяць так нязручна? Спачатку да іх не дабрацца, потым з іх не вярнуцца. *(Крычыць у бок клеткі з Незнаёмым.)* Уставай, дармаед!

Ж а б р а ч к а. Цішэй, хай пакутнік паспіць.

Пыза. Знайшла пакутніка! Жулік гэта.

Ж а б р а ч к а. Ад добрага жыцця яшчэ ніводзін чалавек самахоць у клетку не залазіў.

Пыза. Шкадуеш яго? А ён намі пагарджае.

Ж а б р а ч к а. Адкуль Вы ведаеце, паночку? Ён жа ўвесь час маўчыць.

Пы з а. Вось бачыш, ён нават гаварыць з намі не хоча. Усё ад пыхі. *(Набліжаецца да клеткі, вымае з кішэні пляскатую пляшку і падае Незнаёмаму).* Выпі з намі, калі нас паважаеш.

Ж а б р а ч к а. Не можа ён піць, калі закусіць няма як.

Пы з а. А мы і закусіць дамо. *(Вымае з кішэні кавалак кілбасы і прапануе Незнаёмаму.)*. Еш, мы нікому не скажам. Бачыш, адварочваецца ад нас. *(Робіць колькі глыткоў і падае пляшку Жабрачыцы).* На, ты выпі.

Ж а б р а ч к а. Дзякуй, паночку. *(П’е з пляшкі.)* Але Вы больш не піце. Яшчэ ўбачыць пані дырэктарка.

Пы з а. А, там... Яна мяне не звольніць. Хто будзе карміць звяроў, чысціць клеткі? Можа, гэты беларучка? *(Нечакана кідае ў Незнаёмага кілбасай, але не пападае).* Ашуканец!

Ж а б р а ч к а. За што Вы яго так не любіце?

Пы з а *(раптам апускаецца на зямлю і пачынае плакаць)*. Ы-ы-ы-ы! Злачынца!

Ж а б р а ч к а. Ну вось яшчэ! Казала ж Вам, паночку, болей не піце.

Пы з а. Ён яго забіў. Усеў на яго сваім кашчавым азадкам. Расціснуў сваімі цяжкімі бруднымі ботамі.

Ж а б р а ч к а *(здзіўлена)*. Каго?

Пы з а *(усхліпвае)*. Майго беднага Галадарчыка... Няшчаснага маленькага чалавечка, які хаваўся ў саломе... Ён так жаласліва спяваў сваім пісклявым голасам.

Ж а б р а ч к а. Што дзеецца на свеце! *(Спалохана жагнаецца)*.

Пы з а *(усхапляецца з зямлі і як шалёны кідаецца на пруты клеткі)*. Самазванца! Ты можаш дурыць увесь свет. Але мяне не ашукаеш! Я выведу цябе на чыстую ваду!

Незнаёмы нерухома сядзіць сярод клеткі і сумнымі вачыма глядзіць на навакольны свет.

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

З’ява чацвёртая

Праз некалькі дзён на тым самым месцы. На дошцы, што вісіць на клетцы з Незнаёмым, крэйдай выведзена лічба “6”. Пы з а прымацоўвае над клеткай лозунг: “Галаданне ў медыцынскіх мэтах: танны і эфектыўны СПОСАБ ПАХУДЗЕЦЬ на 15 кілаграмаў!” Э р н а энергічна кіруе Пызавымі дзеяннямі, А л я к с а н д р стаіць крыху воддаль і асуджальна назірае за тым, што адбываецца. Н е з н а ё м ы сядзіць у клетцы, адварнуўшыся.

Э р н а. Не, Пыза, крыху вышэй. Яшчэ вышэй. Цяпер добра.

А л я к с а н д р. Якая лухта!

Э р н а. Што Вам не падабаецца, Аляксандр?

А л я к с а н д р. Прафанацыя вялікай ідэі, якая адбывецца ў мяне на вачох. Вашая хлусня абражае Галадара і пярэчыць сакральнаму сэнсу ягонай ахвяры.

Э р н а. Па-мойму, вашага Галадара зусім не цікавіць, што напісана ў яго на клетцы. Ён нават не рэагуе. Затое ўсе іншыя будуць задаволеныя: і тыя, хто “за”, і тыя, хто “супраць”, і тыя, каму важна пахудзець на 15 кілаграмаў.

А л я к с а н д р. Гэта цынічна.

Э р н а. Я згодная, але што застаецца рабіць? Хадзем, Пыза, перавядзем шымпанзэ ў іншую клетку. Няшчасная малпа!

Эрна і Пыза адыходзяць. Аляксандр набліжаецца да клеткі і “гутарыць” з Незнаёмым.

А л я к с а н д р (*вінавата*). Выбачайце Майстра, яны самі не разумеюць, што чыняць. Яны не здагадваюцца, што ўся іхняя штодзённая мітусня, іхнія так званыя “праблемы”, не вартыя адной хвіліны Твайго галадання. Людзі старанна ўкладаюць мазаіку з дробязных спраў, абавязкаў, вартых жалю памкненняў, легкадумна абрастаюць знаёмымі, прыцелямі, сябрамі, ворагамі, шукаюць забыцця ў каханні, каб толькі не застацца сам насам з сабой, не спазнаць цяжару сапраўднай свабоды...

Незнаёмы ў клетцы пачынае праяўляць пэўную цікавасць да Аляксандравай прамовы.

А л я к с а н д р (*задумліва*). Некалі і я быў такім самым як яны, пакуль выпадкова не натрапіў у старой газеце на артыкул пра Твае выступы ў нашым мястэчку трыццаць гадоў таму. Я пачаў цікавіцца праблемай аскезы і адмаўлення ад спажывання жыцця ўва ўсіх яго праявах. Спачатку я проста чытаў усё, што напісалі пра гэта іншыя (а пісалі яны пераважна розную лухту), а потым і сам пачаў запісваць у нататнік свае думкі на гэты конт. (*Паказвае Незнаёмому нататнік.*) І здаецца, я раскрыў Тваю таямніцу, зразумеў сапраўдны, метафізічны сэнс галадання.

Раптам Незнаёмы працягвае руку да нататніка і робіць нецярплівы, загадны рух.

А л я к с а н д р (*уражаны*). Табе цікава, што я напісаў?.. Не, я не адважваюся аддаць свае дылетанцкія разважанні на Твой суд. Яшчэ не час, я мушу адрэдагаваць свае запісы...

Незнаёмы зноў робіць нецярплівы рух рукой. Аляксандр паслухмяна аддае яму нататнік.

А л я к с а н д р. Добра, бяры. Для мяне гэта вялікі гонар. (*Сарамліва ўсміхаецца*). У кожнага прарока мусяць быць вучні. З натоўпу абьякавых альбо варожых людзей павінен вылучыцца хоць адзін чалавек, які зразумее Настаўніка, ахвяруе ягонай справе ўсё сваё жыццё. Той, хто растлумачыць яго навуку іншым, сістэматызуе, а, можа, нават удасканаліць яе.

У час Аляксандрава маналогу Незнаёмы гартае нататнік, чытае асобныя запісы, робячы дзіўныя гримасы.

А л я к с а н д р. Вядома, заўсёды ёсць небяспека памылковай інтэрпрэтацыі. Гісторыя ведае шмат выпадкаў, калі вучні не разумелі сапраўднага сэнсу навукі сваіх настаўнікаў і нават перайначвалі, скажалі ягоныя словы. (*Даверліва.*) Прызнаюся, мяне таксама адольвалі сумневы, мне здавалася, што я блукаю па цёмным лабірынце без карты і без ліхтара. Але пасля твайго цудоўнага вяртання з трыццацігадовага нябыту, я зразумеў, што рухаюся ў слухным кірунку. Гэта таемны знак, узнагарода за маю веру. Спадзяюся, я буду годным вучнем вялікага Настаўніка, а не якой самаўпэўненай малпай.

Раптам Незнаёмага бярэ шал, ён пачынае выдзіраць лісты з Аляксандрава нататніка і раскідаць іх у розныя бакі.

А л я к с а н д р (*не верыць сваім вачам*). Не! Не! Што ты робіш? Перастань, я прашу цябе! Я прысвяціў тваёй справе ўсё жыццё! (*Хапаецца рукамі за галаву.*) Гэтага не можа быць!

Выведзены з сябе Незнаёмы кідаецца на пруты клеткі. Разгублены, прыгнечаны Аляксандр адыходзіць, не азіраючыся.

З'яўляецца Ж а б р а ч к а, заўважае параскіданыя вакол клеткі лісткі паперы.

Ж а б р а ч к а. Але ж нарабілі смецця! *(Старанна падмятае пляц перад клеткай.)*

З’яўляецца Бурмістр, аглядае клетку, чытае лозунг.

Б у р м і с т р *(услых)*. “Галаданне ў медыцынскіх мэтах: танны і эфектыўны СПОСАБ ПАХУДЗЕЦЬ на 15 кілаграмаў!” Хітрая дзеўка. Думае, мяне так проста абвесці вакол пальца... *(Занепакоена.)* Заўтра мінае тыдзень, як ён галадае. Гэта ўжо небяспечна. *(Заўважае Жабрачку. Уважліва прыглядаецца да яе, потым кліча)*. Гэй ты, хадзі сюды.

Жабрачка паслухмяна падыходзіць да Бурмістра.

Б у р м і с т р. Ведаеш, хто я такі?

Ж а б р а ч к а *(прыглядаецца)*. Няўжо наш... *(Кідаецца цалаваць Бурмістру рукі.)* Пане Бурмістру!

Б у р м і с т р *(хавае рукі за спіну)*. Працуеш без дазволу?

Ж а б р а ч к а. Не маю за што жыць, от і мушу. Пашкадуйце няшчасную жанчыну! *(Кідаецца на калені.)*

Б у р м і с т р. Устань. *(Паказвае на Незнаёмага.)* Ведаеш гэтага чалавека?

Ж а б р а ч к а *(уздымаецца з зямлі)*. Не.

Б у р м і с т р. Шкада. Давядзецца цябе аддаць пад арышт.

Ж а б р а ч к а *(зноў падае на калені)*. Богам клянуся, не ведаю! Адны кажуць, ён – святы, іншыя – самазванца.

Б у р м і с т р. А ты як думаеш?

Ж а б р а ч к а *(жасаліва)*. Я старая, неразумная жанчына. Як загадаеце, так і буду думаць.

Б у р м і с т р. Добра... А можа, ты ўсёткі ведаеш гэтага чалавека, бачыла яго раней і ўспомніш дзе? Хадзем, разгледзім яго ўважліва.

Жабрачка падхапляецца з каленяў і за Бурмістрам падыходзіць да клеткі. Бурмістр паказвае рукой на Незнаёмага і нешта ціха гаворыць Жабрачцы. Жабрачка паслухмяна ківае галавой. Бурмістр гаворыць ёй яшчэ нешта, Жабрачка пагаджаецца, цалуе Бурмістру руку.

З’яўляецца Ж у р н а л і с т к а. Бурмістр робіць Жабрачцы знак, каб тая знікла. Жабрачка падбірае з зямлі венік і хаваецца за вагончыкам. Журналістка з цікавасцю чытае лозунг на клетцы.

Ж у р н а л і с т к а *(з пагардлівай усмешкай)*. Фі, як гэта плытка. Усё роўна, што страляць з гарматы па вераб’ёх.

Б у р м і с т р (*падыходзіць да Журналісткі*). Бачу, ты незадаволеная?
 Ж у р н а л і с т к а. Можна падумаць, у цябе ёсць прычыны радавацца. Яна робіць з нас ідыётаў.

Б у р м і с т р. Але чым *табе* не падабаецца гэты Галадар? Са мной усё зразумела: я мушу падтрымваць парадак, а кожная таямнічая з'ява стварае хаас у свядомасці жыхароў нашага мястэчка, выклікае нязручныя пытанні і непатрэбныя сумневы. Але ў цябе, Касандра, чалавек, які дэманстрацыйна сядзіць у клетцы і галадае павінен выклікаць іншыя пачуцці...

Ж у р н а л і с т к а. У мяне ён выклікае пачуццё пагарды і раздражнення. (*З пафасам, нібыта цытуючы свой будучы артыкул.*) У той час, калі за краты кідаюць, тых хто змагаецца за свабоду, гэты "пакутнік" замыкаецца ў клетцы дабраахвотна. У той час, калі людзі галадаюць, каб сцвердзіць сваё права на лепшае жыццё, гэты псеўдааскет адмаўляецца ад радасцяў жыцця прынцыпова. Гэта небяспечны чалавек, і яго з'яўленне ў нашым мястэчку прыносіць вялікую шкоду.

Б у р м і с т р (*іранічна*). Ты не верыш, што ён галадае ў медыцынскіх мэтах, каб пахудзець на 15 кілаграмаў?

Ж у р н а л і с т к а. Маскіроўка!

Б у р м і с т р (*задаволена*). Нарэшце, нашыя погляды супалі. (*Усміхаецца.*) Як у старыя добрыя часы. Можа, замірымся?

Ж у р н а л і с т к а. Пасля ўсяго, што ты нарабіў? Ты яшчэ прапануй у ложка да цябе вярнуцца.

Б у р м і с т р. І ў ложка, і дадому. (*Лагодна.*) Маючы цябе побач, мне было спакайней.

Ж у р н а л і с т к а. Не спадзявайся. Ніколі мы больш не будзем разам. Альбо ты, альбо я.

Б у р м і с т р. Шкада. З нас была добрая пара... А што з гэтым будзем рабіць? (*Паказвае на Незнаёмага.*) Заўтра пачынаецца другі тыдзень галадоўкі, сур'ёзная справа.

Ж у р н а л і с т к а (*паціскае плячыма*). Ты ў нас улада, можаш забараніць гэтае мерапрыемства ў кожную хвіліну.

Б у р м і с т р. Забараніць? (*Смяецца.*) О, не, такога падарунка для тваёй газеты я не зраблю. Не спадзявайся. Пад тваім лёгкім пяром звычайны валацуга адразу ператворыцца ў героя, у высакародную ахвяру рэпрэсіяў. Прыдумаў што лепшае.

Ж у р н а л і с т к а. Не сумнявайся, прыдумаю... (*Пасля паўзы.*) Хачу дамовіцца з Эрнай правесці прэс-канферэнцыю Галадара. З нагоды заканчэння першага тыдня галадоўкі. (*Ціха.*) Баюся толькі, што нашая баязлівая дырэктарка не пагодзіцца.

Уваходзіць Э р н а ў суправаджэнні П ы з ы. Вартаўнік спыняецца каля клеткі Галадаровай клеткі, Эрна падыходзіць да гасцей.

Э р н а (*весела*). Цяпер я ўжо не здзіўляюся, убачыўшы вас разам! Мне расказалі, што некалі вы былі мужам і жонкай.

Б у р м і с т р. Плеткары!

Ж у р н а л і с т к а. Гэта было вельмі даўно. Цяпер у нас дыяметральна супраціўныя пагляды на жыццё.

Э р н а. Я заўважыла. Як вам падабаецца наш лозунг? (*Паказвае на клетку.*)

Б у р м і с т р. У вас спрытны розум, Эрна.

Ж у р н а л і с т к а. Фі!

Э р н а. Зноў вам нешта не падабаецца! Выбачайце, усім не дагадзіць.

Ж у р н а л і с т к а. Эрна, я прапаную правесці заўтра прэс-канферэнцыю з нагоды завяршэння першага тыдня вашага эксперымента.

Э р н а. Я катэгарычна супраць. У нас паказальны выступ артыста, а не грамадская акцыя. Ніякіх прэс-канферэнцыяў мы праводзіць не будзем.

Б у р м і с т р (*нечакана падтрымлівае Журналістку*). А давядзецца. Не толькі ў прэсы, але і ў жыхароў нашага мястэчка назбіралася шмат пытанняў да вашага артыста, і давядзецца яму на гэтыя пытанні адказаць!

Журналістка і Эрна глядзяць на Бурмістра: Журналістка – здзіўлена, Эрна – спалохана.

Э р н а. Але артыст увесь час маўчыць, ён цалкам засяроджаны на працэсе галадання і не можа губляць апошніх сілаў у размовах.

Б у р м і с т р. У такім разе Вы раскажаце пра мэты яго выступленне і адкажаце на пытанні. І ніякіх адгаворак, ніякіх выкручванняў, мая дарагая, інакш я зноў на Вас раззлуюся!

Ж у р н а л і с т к а (*падазрона*). Што з табой, Артур?

Б у р м і с т р. А нічога. Проста не люблю, калі мае асабістыя сімпатыі выкарыстоўваюцца на шкоду грамадскім інтарэсам. (*Да Эрны, строга.*) Вы пераставілі на іншае месца клетку з арангутанам?

Э р н а. Так.

Б у р м і с т р. Хадземце праверым. (*Накіроўваецца шукаць клетку з малпай.*)

Ж у р н а л і с т к а (*шматзначна*). Да заўтра, Эрна.

Эрна, не адказваючы, ідзе за Бурмістрам. Журналістка заўважае каля клеткі лісток паперы, выпадкова непрыбраны Жабрачкай. Нахіляецца, падымае

лісток, чытае і, зіркнуўшы на бакі, хуценька хавае ў сумачку. Потым няспешна падыходзіць да Пызы.

Ж у р н а л і с т к а. А дзе ж малады чалавек з нататнікамі ў руках, які не адыходзіў ад клеткі ні на крок?

П ы з а. А халера яго ведае!

Ж у р н а л і с т к а. І цяпер ты апякуешся гэтак званым Галадаром? *(Здзекліва.)* Чысціш клетку, здзьмухваш з яго пылінкі, ахоўваш ягоны сон?

П ы з а. Вочы б мае яго не бачылі!

Ж у р н а л і с т к а. Як! Ты не захапляешся яго здольнасцямі, не адчуваеш павагі да сусветнай славы Майстра?

П ы з а. Ніякі ён не Майстра. Звычайны самазванца. Была б мая воля – палкай выгнаў бы яго з клеткі!

Ж у р н а л і с т к а. О, а ты не такі прасцяк, як я спачатку думала! Значыць, ты яго раскусіў?

П ы з а. Адразу. Няхай іншыя перад ім кленчаць, Пыза – біты воўк.

Ж у р н а л і с т к а. Які ты зух! А ведаеш, я таксама лічу, што гэта самазванца.

П ы з а *(жаліцца)*. Шкада, што пані дырэктарка ўспрымае ўсё за чыстую манету. Яна забараніла мне абражаць гэтага дармаеда і загадала ахоўваць яго ад настырных наведнікаў. Нібыта ў мяне іншай працы мала!

Ж у р н а л і с т к а. А хочаш пазбыцца нахабніка? І пад тое зарабіць добрыя грошы?

П ы з а *(падазрона)*. Якім спосабам?

Ж у р н а л і с т к а. Я табе падкажу. *(Адводзіць Пызу ад клеткі і нешта шэпча яму на вуха.)*

Пыза спачатку слухае Журналістку з недаверам, але потым на яго твары з'яўляецца задаволеная ўсмешка.

П ы з а. Але ж пані мае розум! Хітра прыдуманая!

Ж у р н а л і с т к а. Ты згодны?

П ы з а. А... колькі? *(Робіць пальцамі рухі, нібыта пералічвае грошы.)*

Ж у р н а л і с т к а *(дае вартуўніку некалькі банкнотаў)*. Гэта задатак. Другая палова – потым.

П ы з а *(цалуе купюры, задаволеная)*. Шчодры задатак.

Ж у р н а л і с т к а. І нікому ані слова.

П ы з а. А нягож! Навошта мне непрыемнасці на працы? *(Хавае грошы.)*

Ж у р н а л і с т к а. З тваёй дапамогай мы зробім карысную справу.
(*Імкліва адыходзіць*). Да заўтра.

П ы з а (*кланяецца*). Маё шанаванне. (*Да Незнаёмага*). Вось так. Не ўсе жанчыны любяць цябе, прыяцель. Нядоўга табе красавацца перад публікай! (*Адыходзіць, пакідаючы Незнаёмага ў адзіноце*.)

Незнаёмы ўздымае голаў і пачынае напяваць нейкую тужлівую мелодыю.

З’ява пятая

Позным вечарам на тым самым месцы. Н е з н а ё м ы сядзіць у клетцы, прыхінуўшыся спінай да пруты. Са свайго вагончыка выходзіць Э р н а, набліжаецца да клеткі.

Э р н а (*гаворыць хутчэй сама з сабой, чым з Незнаёмым*). Ну і што будзем рабіць? Заўтрашняя прэс-канферэнцыя не прынясе нічога добрага, я адчуваю гэта. Мінуў тыдзень, а мы так і не даведаліся: хто ты і навошта залез у гэтую клетку? Хутчэй за ўсё – нахабны самазванца, які ўдае вялікага Галадара. Ведаеш, найлепшае выйсце для цябе – пакінуць клетку. Зараз, цішком, пакуль падман не раскрыўся. Я папрашу ў публікі прабачэння за сваю даверлівасць і, можа, усё абыдзецца. Як табе такі варыянт, прыяцель? (*Вымае ключ, адмыкае замок і адчыняе насцеж дзверцы клеткі*). Выходзь, я прашу цябе.

Незнаёмы глядзіць на Эрну сумнымі вачыма, але не выходзіць з клеткі.

Э р н а. Павер мне: так будзе лепш. Нават, калі ты – спраўдны Галадар. Азірніся навокал: ніхто не радуецца твайму з’яўленню, нікому не патрэбная твая ахвяра. Тваё нечаканае вяртанне прынесла адны клопаты. Усім, а найперш мне – адзінокай, безабароннай жанчыне. Табе мяне не шкада?

Незнаёмы не рухаецца.

Э р н а. Вядома, не. Табе не шкада мяне, не было шкада маю маці. Помніш, ты называў яе імя? Можа, зусім выпадкова, сярод дзесяткаў іншых жаночых імёнаў. “Імя, як ноч глухое – Марта...” Можа, ты ўжо забыўся пра яе, бо ў тваім жыцці, асвечаным вялікімі ідэямі, яна не адыграла істотнай ролі. Цябе нічога ў свеце не хвалюе, акрамя твайго

галадання. Ты прыходзіш, калі захочаш, і калі захочаш – адыходзіш.
(*Сядае ў крэсла каля клеткі і запальвае цыгарэту.*)

Э р н а. Але я мушу расказаць табе пра яе. Пра чалавека, які шмат гадоў клапаціўся пра цябе, чысціў тваю клетку, мяняў ваду. Пра маладую, прыгожую жанчыну, употайкі закаханую ў цябе і таму няшчасную. Хіба, кахаючы такога як ты, можна быць шчаслівай? Марта мела мужа, Імпрэсарыю, і таму пакутвала ўдвая: ад непадзельнага пачуцця да Галадара і ад пачуцця віны перад сваім мужам, якога пакорліва любіла і шанавала... А яшчэ ад таго, што не магла вытлумачыць прыроды свайго кахання да Галадара: гэта не была фізічная жарсць, але і не было духоўнае захапленне. Гэты дзіўны чалавек нараджаў у сэрцы Марты нейкую метафізічную трывогу, пагарду да свайго будзённага – шчаслівага, у прынцыпе! – жыцця, жаданне зразумець да канца асобу Галадара і, адначасова, жаданне сагрэць яго сваім каханнем, абараніць ад жорсткага свету як маленькае, кволае дзіця. Як мне здаецца, Марту заварожваў і прыцягваў той несамавіты *голад*, які спальваў душу і цела Галадара, і адначасна ёй хацелася наталіць гэты голад, наталіць сабой: сваім целам, сваёй душой. Урэшце неяк уночы яна ўвайшла ў клетку, зняла з сябе кашулю і спрабавала грудзямі накарміць Галадара, як маці соіць немаўлятка. На жаль, гэты вар’яцкі ўчынак убачылі чужыя вочы, чужыя языкі далі яму нікчэмнае вытлумачэнне, адбылася непрыемная размова з мужам і Марту звінавацілі ўва ўсіх смяротных грахах. У выніку, яна замкнулася ў сабе, старалася не глядзець у бок Галадара, перастала гаварыць з мужам і нават зрабілася абыякавай да сваёй маленькай дачкі. На працы яна таксама не магла засяродзіць свае ўвагі, а раз яе прафесіяй было хаджэнне па канаце над плошчай, не дзіва, што ўсё скончылася вельмі трагічна: неяк Марта аступілася і паляцела проста на брук, а засцерагальнага пояса на ёй чамусьці ў той дзень не было. Не ведаю, ці заўважыў вялікі Галадар яе адсутнасць, ці яму было ўсёроўна, хто рупіцца пра яго і даглядае.

У вачох Незнаёмага з’яўляюцца слёзы, але не зраазумела з якой прычыны: ці таму, што ён і ёсць Галадар, ці проста таму, што расказаная Эрнай гісторыя – вельмі жаласлівая і балючая.

Э р н а. Вядома, я не помню чалавека, якога мой бацька называў Майстрам Галадання, а маці – Эрнэстам, я была занадта маленькая. Усё, што я расказала зараз, я ведаю з бацькавых словаў, дакладней, з ягоных п’яных маналогаў. З абрыўкаў фраз маё дзіцячае ўяўленне хутка ўклала агульную карціну колішніх падзеяў; у залежнасці ад гадоў і настрою

гісторыя атрымлівалася то ўзнёсла-рамантычная, то банальна-нікчэмная. Асабліва таямнічым здаваўся мне вобраз Галадара: я то ненавідзела яго як вінавайцу матчынай смерці, то абагаўляла як чалавека, якога яна паспраўднаму кахала. (*Усміхаецца.*) Напачатку я нават думала, што гэта ён – мой сапраўдны бацька, але з гадамі адмовілася ад гэтай ідэі: занадта я земная і прагматычная на дачку шаленца-летуценніка. (*Уздымаецца з крэсла і падыходзіць да дзверцаў клеткі.*)

Незнаёмы са страхам глядзіць на жанчыну.

Э р н а. Іншае пытанне мучыць мяне цяпер: ці варта было? Ці варта самотная Галадарова аскеза слёзаў і смерці маёй маці? Ці варта мне рызыкаваць сваім бізнесам, дзеля незнаёмага, які да мяне нават не адгукаецца? Ці варта прыносіць у ахвяру жыццё і шчасце блізкіх людзей дзеля нейкай Ідэі, якую наступныя пакаленні ўсё роўна назавуць памылковай і шкоднай?.. Я ведаю, ты не збіраешся дабраахвотна пакідаць клетку, ты хочаш змагацца. Дакладней, змагацца давядзецца мне: з Бурмістрам, з прэсай, з незычлівай публікай, а ты будзеш моўчкі сядзець у клетцы, усведамляючы веліч сваёй місіі. Але прашу цябе: узваж як след сваё рашэнне. Падумай пра ўласны лёс, пра лёс Марты. Я адыходжу і пакідаю клетку незамкнёнай. Калі раніцай я выйду з вагончыка і ўбачу, што клетка пустая – я, можа, расчаруюся ў табе і каторы раз, у жыцці, але... вельмі ўзрадуюся. (*Разварочваецца і адыходзіць.*)

Н е з н а ё м ы (*разгублена*). Марта. Дзе Марта?

З’ява шостая

На сёмы дзень галадання Незнаёмага Э р н а ладзіць невялікую прэсканферэнцыю. Каля клеткі пастаўлена некалькі крэслаў, на якіх размясціліся Бурмістр, Журналістка, публіка. Крыху воддаль знаходзяцца П ы з а і Ж а б р а ч к а. Эрна стаіць проста ля клеткі, у якой сядзіць Н е з н а ё м ы, апатычны і абыякавы да таго, што аддбываецца навакол. У апошнюю хвіліну прыбягае А л я к с а н д р, займае вольнае крэсла. Эрна кідае ў бок настаўніка трывожны позірк.

А л я к с а н д р. Прабачце, я спазніўся.

Б у р м і с т р (*да Эрны, нецярыліва*). Пачынайце, шаноўная!

Э р н а (*урачыста, але з адценнем іроніі*). Шаноўнае панства! Вы бачыце ў клетцы чалавека, які смела кінуў выклік асноўнаму закону прыроды: каб падрымваць жыццядзейнасць уласнага арганізма, трэба спажываць іншыя арганізмы, альбо па-просту кажучы – харчавацца. Сёння

мінае тыдзень, як гэты унікальны чалавек не прымаў ежы і ён не збіраецца гэта рабіць трыццаць тры наступныя дні. У выніку наш герой пахудзее ажно на пятнаццаць кілаграмаў, у чым і заключаецца сэнс эксперыменту. Думаю многім з нас таксама не зашкодзіла б выкарыстаць ягоны просты, але эфектыўны метада, каб скінуць пару-другую кілаграмаў лішняй вагі. *(Усміхаецца.)* Запэўніваю вас, што выступленне нашага цыркавога артыста не мае ніякіх палітычных, рэлігійных альбо філасофскіх мэтаў. *(Змаўкае.)*

Б у р м і с т р *(незадаволена)*. Гэта ўсё, што Вы можаце нам сказаць?
Э р н а. Усё.

Ж у р н а л і с т к а *(расчаравана)*. Нічога ўзвышанага, адухоўленага высокай ідэяй? Нічога, што магло б стаць тэмай першых старонак газет?

Э р н а. Узвышанага? Прыкладам?

Ж у р н а л і с т к а *(вымае з сумачкі ліст паперы, разгортвае і зачытвае)*. “Можа, для нашай эпохі, эпохі газавых камер і канцэнтрацыйных лагераў, таталітарызму, тэрарыстычных актаў, гэтае добраахвотнае галаданне не з’яўляецца нечым атракцыйным, як за часам нашых бацькоў і дзядоў. На Зямлі выміраюць з голаду цэлыя плямёны, цэлыя кантыненты галадаюць ці недаядаюць... тым большае захапленне выклікае чалавек, які неўпрыкмет і сціпла хоча асвятціць сваім цудоўным дарам наш шэры дзень. Хоць ягоныя дасягненні не такія яскравыя, як подзвігі касманаўтаў, але яны паказваюць нам на што ўсё яшчэ здольны Чалавек!” *(Да Эрны.)* А вы кажыце: ніякіх філасофскіх мэтаў.

А л я к с а н д р *(ускоквае з крэсла)*. Адкуль у Вас гэты лісток?

Ж у р н а л і с т к а. Знайшла каля клеткі.

А л я к с а н д р. Аддайце, гэта з майго нататніка! *(Спрабуе забраць лісток у Журналісткі, але тая спрытна перадае яго Бурмістру.)*

Б у р м і с т р. У мяне ўражанне, што нас ашукваюць, як маленькіх дзяцей. *(Складвае лісток і кладзе ў нутраную кішэнь гарнітура)*. Гавораць адно, а думаюць і пішуць зусім іншае.

Э р н а. Я не адказваю за фантазіі і прыдумкі, якія ўзнікаюць у галовах паэтаў і вучоных. Я выклала вам рэальны стан рэчаў. А кожны дае ім уласную інтэрпрэтацыю.

Ж у р н а л і с т к а. Рэальны стан рэчаў? Вы хочаце сказаць, што ваш артыст сапраўды галадае?

Э р н а. Вядома. Гэта знакамiты майстра сваёй справы, а не які танны шарлатан.

Журналістка падыходзіць да клеткі, вымае з сумачкі ларнетку і ўважліва аглядае падлогу клеткі.

Б у р м і с т р. Вы пэўныя, што ў клетцы сядзіць той самы чалавек, які некалі быў вядомы ўва ўсім свеце пад мянушкаю “Галадар”?

Э р н а. Давайце пачакаем яшчэ трыццаць тры дні і разам пераканамся ў гэтым. Ніхто іншы не здольны паўтарыць ягонае дасягненне.

Б у р м і с т р. А калі, раптам, ён не сапраўдны Галадар і праз тыдзень памрэ? Хто будзе адказваць за ягоную смерць?

Ж у р н а л і с т к а. Не хвалойцеся, не памрэ. *(Кліча Пызу.)* Шаноўны вартаўнік, Вы не пакажаце нам, што там тырчыць з-пад саломы ў далёкім куце клеткі?

Пыза кідае пагляд на Эрну, дырэктарка ківае галавой. Пыза няспешна адмыкае клетку, уваходзіць у яе, капаецца ў саломе ў далёкім куце клеткі і вымае адтуль паўабгрызеную курыцу. Выходзіць з курыцы з клеткі і паказвае ўсім.

Б у р м і с т р *(ціха)*. Зноў яна мяне апярэдзіла, яхідна.

А л я к с а н д р. Не можа быць! *(Падб'ягае да клеткі.)* Гэта гнюсны падман, правакацыя!

Б у р м і с т р *(да Эрны)*. Вось Вам і майстра, вось Вам і рэальны стан рэчаў. *(Строга.)* Хто-колечы ведае гэтага чалавека?

Жабрачка падыходзіць да клеткі, уважліва глядзіць на Незнаёмага і ўсплёсквае рукамі.

Ж а б р а ч к а. А, божачкі, гэта ж ён!

Б у р м і с т р. Хто ён?

Ж а б р а ч к а. Шаленец з дзевятай палаты. Калі я працавала санітаркай у вар'ятні, я штодня мыла падлогу ў ягоным пакоі.

Ж у р н а л і с т к а *(ці то да Незнаёмага, ці то да Бурмістра)*. Ах ты, сукін сын!

Э р н а. І не сорамна вам, панове?

А л я к с а н д р *(кідаецца да Эрны)*. Не вер ім, Эрна! Яны ўсе ў змове!

Б у р м і с т р. Нарэшце ўсё высветлілася. Трэба выклікаць санітараў.

А л я к с а н д р. Не! Ён сапраўдны! Я магу пацвердзіць! Я патрабую незалежнага следства!

Б у р м і с т р *(да Настаўніка, спакойна)*. І цябе таксама адправім у вар'ятню. За кампанію.

А л я к с а н д р *(да Эрны)*. Чаму ты маўчыш? Змагайся, Эрна!

Э р н а. Я ўжо прайграла свой бой. І не хачу ў вар'ятню.

Б у р м і с т р. Разумная дзяўчынка!

А л я к с а н д р (да Журналісткі). А пані? (Убачыўшы, што Журналістка адварнулася.) Эх!

Раптам з'яўляюцца двое санітараў з насілкамі.

Э р н а (да Бурмістра, іранічна). Якая аператыўнасць! Вы нават не паспелі іх выклікаць, як яны ўжо прыехалі.

1-ы С а н і т а р. Каго забіраць?

Б у р м і с т р. Спачатку таго ў клетцы. (Робіць рух рукой у бок клеткі.)

1-ы С а н і т а р (неравёўшы погляд на клетку). Але ў клетцы нікога няма.

Усе абарочваюцца і глядзяць на клетку. Сапраўды, яна пустая. Альбо Незнаёмы выйшаў у адчыненыя Пызай дзверы, альбо проста знік таксама нечакана як і з'явіўся.

Ж у р н а л і с т к а. Сапраўды, няма. (Вымае з сумачкі фатаапарат і фатаграфуе пустую клетку.)

Б у р м і с т р (да санітараў, злосна). Што сталі? Лавіце яго, ён небяспечны!

Санітары, кідаюцца шукаць уцекача. Пыза з Жабрачкай таксама адыходзяць.

А л я к с а н д р. Майстра, не пакідайце нас! Вазьмеце мяне з сабой! (Зрываецца з месца і бяжыць услед за санітарамі).

Э р н а (невядома да каго). І што цяпер?

Ж у р н а л і с т к а. Усміхайцеся, мая дарагая! (Фатаграфуе Эрну і разгубленага Бурмістра.)

З'ява сёмая

Туманным ранкам ля ўваходу ў звярынец. З вагончыка выходзіць Пыза, пацепваецца ад холаду. У Галадаровай клетцы, спінай да гледачоў сядзіць нейкі чалавек. На галаве ў яго навушнікі, у руках плэер, цела рытмічна пагойдваецца ў такт музыцы.

Пыза. Бр-р-р-р! Холад сабачы. Час перабірацца ў цёплыя мясціны. А дзе ж мая наймічка? Мусіць, атрымала персанальную пенсію ад

Бурмістра і кінула працу? (*Разглядаецца, шукаючы Жабрачку, і заўважае чалавека ў Галадаровай клетцы*). Ну, не! Толькі не гэта! (*Працірае вочы*.) Можо я яшчэ сплю? (*Махае рукой перад вачыма*.) Згінь, прападзі!

Але постаць чалавека ў клетцы не знікае. Перапалоханы Пыза кідаецца да вагончыка Эрны і з усяе сілы барабаніць у дзверы.

Пыза (*крычыць*). Пані Эрна! Пані Эрна! Хутчэй сюды!

Праз нейкую хвіліну дзверы адчыняюцца і на парозе з'яўляецца сонная Эрна ў спехам накінутым халаце.

Эрна. Ты надумаў выламаць дзверы? Што здарылася?

Пыза. Пані Эрна! Я гэтага не вытрымаю! Ён зноў вярнуўся!

Эрна (*здзіўлена*). Хто?

Пыза. Зірнеце на клетку!

Эрна паварочвае галаву і глядзіць на клетку.

Эрна (*заўважыўшы ў клетцы чалавека*). Зноў? Хто гэтым разам?

Пыза. Не ведаю! Галадар, самазванца, папа рымскі – мне ўсё адно. Прашу вас, пані Эрна: паедземце з гэтага вар'яцкага мястэчка!

Эрна (*спакойна*). Супакойся, і паглядзі, хто гэта.

Пыза. Ні за што. І кроку не зраблю ў бок гэтай проклятай клеткі.

Эрна. Тады давядзецца мне самой. (*Асцярожна сыходзіць на прыступках набліжаецца да клеткі*.)

У гэты час чалавек у клетцы паварочваецца і мы пазнаем у ім Аляксандра. Убачыўшы Эрну, ён радасна махае ёй рукой на знак прывітання, але не здымае навушнікаў і яшчэ больш энергічна ківаецца ў такт музыцы.

Эрна. Аляксандр?

Пыза. Халера ясная! Настаўнік?

Эрна. Навошта ты залез у клетку? (*Робіць запрашальны знак рукой*.) Выходзь.

Аляксандр адмоўна круціць галавой.

Эрна. Здымі навушнікі, я хачу з табой пагаварыць. Растлумач, што ты задумаў.

Аляксандр адмоўна круціць галавой і паказвае рукой на дошку, якая прымацавана да клеткі.

Э р н а (*глядзіць на дошку і чытае ўслых надпіс крэйдаі*). “Вялікі Майстар галадання: першы дзень эксперыменту”.

П ы з а. Ён што, звар’яцеў?

Эрна пачынае істэрычна смяяцца.

П ы з а (*занепакоена*). Што будзем рабіць, пані Эрна? Выклічам паліцыю? Ці, можа, адразу санітараў?

Э р н а (*перамогшы смех*). Не трэба, Пыза, хай сядзіць. Няўжо ты не разумеш: вярнуўся вялікі Галадар.

П ы з а. Вось гэты?

Э р н а. Гэты. Іншага мы не заслужылі.

П ы з а (*падазрона паглядзеўшы на Эрну*). Пайду лепш карміць звяроў, пані Эрна. З імі прасцей, чым з людзьмі. (*Яшчэ раз зірнуўшы на Эрну, а потым на Аляксандра ў клетцы, адыходзіць.*)

Э р н а (*сядае на прыступкі да вагончыка*). Так, са звярыма прасцей, чым з людзьмі: яны не залазяць у клетку, каб быць свабоднымі... (*Не глядзячы ў бок клеткі і не чакаючы адказу.*) Аляксандр, можа, ты здымеш усё ж гэтыя ідыёцкія навушнікі? Не ўяўляю, што за музыку ты слухаеш, але я таксама ведаю адну цудоўную песенку. (*Спявае ціха і меладычна, у поўнай дысгармоніі з энергічнымі рухамі Аляксандра*):

Паветраны шарык дзяўчынка трымала,
Вясёлую песенку ціха спявала:
-- Ах, шарык, вандроўнік шчаслівы і смелы,
Узняцца ў паветра я вельмі хацела б!

Каб разам з табою далёка, высока,
Занёс мяне вецер на зайздрасць сяброўкам.
За шэрыя хмары, да цёплага сонца,
Там лётаць бязважка, няспынна, бясконца...

З а с л о н а